

מערך למנחה – מעגלי לימוד

[בן סורר ומורה" – קבלה ללא תנאי?]

רקע ויעדים:

בירור אישי וקבוצתי לגבי גבולות הגזרה של 'הקבלה ללא תנאי'.

סוגיית בן סורר ומורה הוגדרה כ"לא היה ולא נברא – אלא דרוש וקבל שכר" - משמעות העובדה היא כי בעצם לא קיים בן שהוריו צריכים לסקול, ולנו כאנשי חינוך יש מה ללמוד בכל זאת מהסוגיה. ננסה יחד למפות מיהו החניך שממנו קהילת החינוך נאלצת להיפרד ויותר חשוב מיהם כלל החניכים שאתם אנחנו נתמודד ועבורם ניצור הזדמנויות רבות ככל האפשר לתיקון הלב.

- מטרות:

- להציף את השאלה בדבר 'קבלה ללא תנאי' – מהם גבולות הגזרה של הקהילה שלנו בכל הקשור להתנהגויות קצה. מהי הדרך הארוכה עד שנחליט כי זהו קו אדום.

- סוגיות מרכזיות לבית נדרש: (סביב אלו שאלות רצינו להפך איזונים...)

- מיהו 'הבן הסורר ומורה' (מטפורית) – מה אמות המידה שעל-פיהן הוא נקבע ככזה?
- מטרת הענישה של הבן הסורר ומורה
- המחויבות לפרט או לקהילה – מה הגושפנקה שלנו?
- מה נדרש מאיתנו המבוגרים אל מול התנהגויות סוררות?

- שדות חינוכיים שניתן לקדם באמצעות בית הנדרש:

- תיקון הלב – בין גבולות וקבלה
- ייצוגים אמינים של שלמות הורית
- דיאלוג - סגנון, תוכן ואיכות הדיאלוג בין המחנכים ועם התלמיד

מתווה (הצעה):

פתיחה:

סבב: "אסוציאציות למושג 'בן סורר ומורה'" או "מה אני יודע על 'בן סורר ומורה'".
אפשרות נוספת: ניתן לפתוח בקריאה של 'בן סורר ומורה' של גיל קופטש – מאמר נחמד וקליל.

לימוד מקור 1: תנ"ך

נקרא יחד את הפסוקים בתנ"ך על בן סורר ומורה.

- בירור מילים קשות,
- תחושות/מחשבות שעולות לאור הפסוקים.
- מדוע מחמירים בענשו?
- לטובת מי מחמירים בענשו, לטובתו או לטובת הכלל?
- כשאני מעניש על מי אני חושב על פי רוב על הנער או על הקבוצה?
- מה הכוונה ב"לתפוס", "לאמור", "להוציא" בטקסט, מה נדרש מאיתנו כמבוגרים הורים מחנכים?

לימוד מקורות 2-3: פרשנים על סיבת הענישה

סוגיית העונש – למה מחמירים כל כך עם עונשו?

- למען יראו וייראו - האם זה צריך להשליך על ההתייחסות לפרט?
- לטובת מי מחמירים בענשו, לטובתו או לטובת הכלל?
- כשאני מעניש על מי אני חושב על פי רוב על הנער או על הקבוצה?
- "על שם סופו" – מה דעתכם?
- האם לנו יש יכולת לצפות את ההמשך? מה לגבי האמון ביכולת של אדם להשתפר ולתפוס את עצמו בידים?
- לעיתים יש נערים בודדים שמעלים אצלנו את התחושה שהם מעין 'פצצות מתקתקות' – האם יצא לכם להתקל בכאלה? מה חובתנו לעשות איתם? מה הדילמה שהם מעלים אצלנו?

לימוד מקורות 4: המשנה על מקומם של הוריו

- איזה היבטים עולים מהטקסט?
- האם להורים יש באמת משקל בהקשר לקיומו של ילד כזה או שזה מציאות שבה אין אשמים ואף אחד לא יכול עליו?
- למה לדעתכם הוא מדגיש את העניין של 'היה אביו רוצה ואמו לא' (לכידות ועוד)?
- מה דעתכם על הדגש של: 'לא אלמין', 'לא סומין', 'לא חרשים'... למה זה קשור? למה זה חשוב?
- מה עניין ההתראה? ולמה יש עניין של דווקא 3 התראות?

לא היה ולא עתיד להיות אלא דרוש וקבל שכר:

- לסיכום חלק זה - צריך לציין שעל-פי פרשנים רבים – מציאות של בן סורר ומורה אף פעם לא היתה וגם לא עתידה להיות. אלא כתוב "דרוש וקבל שכר".
- למה לדעתכם בכל זאת מביאים את הסיפור הזה?
- מה המשמעות של 'דרוש וקבל שכר'?
- ובהקשר החינוכי שלנו – איך הדין הזה יכול להיות רלוונטי עבורנו?

אפשרות לשלב ב: תרגיל

מטרת התרגיל הוא לקשור את הדין שלעיל על 'בן סורר ומורה' לבין היבטים יומיומיים של המחנך בכל הקשור לווייתור על חניכים.

התרגיל נבנה מתוך היחשפות למחנכים רבים שבתסכולם הרב חושבים שישנם לא מעט תלמידים ש'מקומם לא בכיתה' וש'הם עברו כל גבול...' ואף 'פוגעים בכל הכיתה/הקהילה'. לאור הלימוד, נוכל לבחון קצת יותר לעומק את הדברים.

שלב א – נחלק לכל המשתתפים פתק ריק בו הם יתבקשו לכתוב מיהו "הבן הסורר" שלהם - או בניסוח מעודן יותר - "מיהו (לא שם, אלא הגדרה) התלמיד שאתה ברמה האישית מרגיש שתצטרך לוותר עליו"...
שלב ב – חלוקה לחוליות קטנות – וניסיון להגיע להגדרה משותפת כקבוצה. הקבוצה תצטרך לאתגר אחד את השני בשאלות, בכדי באמת להבין האם 'כלו כל הקיצים' מול אותו תלמיד.

סיכום:

אמירת 'דרך כפר': אנו מאמינים שקהילה צריכה להתחייב בפני חניכיה כי היא לא תוותר עליהם אך לא תוותר להם. כלומר, הם לא יינטשו על-ידינו ובכך חוויות הנטישה אותן צברו עד כה, הסתיימו (בפרט אם מדובר בקהילות חינוך עם נוער בסיכון). ישנה חשיבות עמוצה בידיעה של הילד שהמקום יציב, פתוח ומקבל. יחד עם זאת, ישנה חשיבות לא פחותה בכך שהילד ידע שישנם גבולות ברורים בכדי לאפשר חיי קהילה תקנים ומיטיבים. המחנך צריך למצוא כל הזמן את האיזונים שבתווך בין הצבת גבולות לבין העברת התחושה של 'קבלה ללא תנאי'. אין נוסחא אחידה וכל קהילה צריכה להחליט על גבולות הגזרה, אך עלינו כמחנכים לדעת שעשינו הכל-הכל-הכל בכדי להגיע לכל ילד ולהצליח עימו. לדעת שאנחנו המחנכים היינו מלוכדים, לדעת שאנחנו המחנכים דיברנו, שידלנו, התמסרנו ונקטנו בכל הדרכים האפשריות בכדי לקדמו.